

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานคู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย¹

วงศ์กร ฤทธาง²

กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานเป็นศาสตร์แห่งการค้นหาคำความจริง เพื่อเป็นหนทางนำไปสู่เป้าหมายแห่งการระงับข้อพิพาท ศาลผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยและตัดสินคดีจะพิจารณาและพิพากษาคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงจากการที่คู่ความนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล โดยพยานบุคคล (witness) คือบุคคลธรรมดาที่ได้ยินหรือเห็นเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่เกี่ยวกับคดี มาด้วยตนเองหรือได้รับคำบอกเล่าจากผู้เสียหายหรือผู้อื่น โดยมาให้การเป็นพยานต่อศาล ไม่ว่าจะเป็นถ้อยคำของบุคคลนั้นโดยตรงหรือผ่านล่าม รวมทั้งอาการกิริยาของคนที่ชี้ให้เห็นซึ่งความหมายที่ต้องการแสดงต่อศาล และศาลได้จัดบันทึกเป็นข้อความไว้ในสำนวนความ ซึ่งใช้ตัดสินคดีนั้นเอง

สำหรับพยานบุคคลสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ พยานคู่ กับพยานเดี่ยว สำหรับในงานค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาเฉพาะพยานคู่เป็นหลัก โดย “พยานคู่” คือ พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์พร้อมกันหลายคน รับรู้เรื่องราวพร้อม ๆ กัน โดยศาลสามารถข้้น้ำหนักพยานหลักฐานได้ด้วยตนเอง โดยพิจารณาว่าพยานหลักฐานใดมีน้ำหนักหนักแน่นคงให้รับฟังโดยปราศจากข้อสงสัย เพื่อลงโทษจำเลย สำหรับในชั้นศาล การนำสืบพยานคู่ปกติเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องแถลงให้ศาลทราบหรือศาลอาจสอบถามเอง ถ้าเป็นพยานคู่กัน โจทก์จะต้องสืบติดต่อกันให้เสร็จเพราะหากสืบไม่เสร็จจำเลยอาจเสียเปรียบเพราะพยานที่เบิกความแล้วอาจจะพุดคุยเรื่องที่ถูซักถามหรือถามค้านให้พยานที่จะเบิกความในภายหลังฟัง ถ้าสืบพยานไม่เสร็จถึงตอนจำเลยจะถามค้าน ซึ่งจำเลยอาจขอเลื่อนไปถามค้านพยานที่เบิกความแล้วในนัดหน้าพร้อมกับพยานอีกคนหนึ่งที่จะสืบภายหลัง โดยหลักถามค้านพยานประเภทนี้ เมื่อพยานคู่ต่างรู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันหรือในเวลาใกล้เคียงกัน พยานคู่ต้องเบิกความสอดคล้องต้องกันไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อจะถามค้านต้องถามให้พยานเบิกความแตกต่างกันในสาระสำคัญของคดี นับตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และภายหลังเกิดเหตุ แต่ข้อเท็จจริงใจจะเป็นสาระสำคัญในคดีนั้นเป็นเรื่องยากมากต้องศึกษาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐาน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice) เป็นกระบวนการในกรณีที่เกิดข้อพิพาทระหว่างประชาชนด้วยกันเอง หรือกรณีที่มีผู้ละเมิดกฎหมายของกฎหมายอาญาจนเกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐขึ้น เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของ

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานคู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพรหม อินทรมรรย์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สลิ สิริพิฑูร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ เตชะมา

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดพังงา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิประชาชนทุกคน ทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลย และพยานด้วย โดยมีหน่วยงานตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เป็นผู้ใช้อำนาจตั้งแต่ ขั้นตอนสืบสวนสอบสวน ฟ้องร้องดำเนินคดี พิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งฝ่ายผู้ต้องหา ผู้เสียหายและพยาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำรงความยุติธรรมเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคม

โดยขั้นตอนในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นเริ่มตั้งแต่การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาขึ้นต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป โดยมีพยานหลักฐานถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาคดี ซึ่งตามหลักกฎหมายลักษณะพยานนั้น การดำเนินคดีหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่จะต้องมีการเสนอพยาน หลักฐานต่อศาล ข้อเท็จจริงอาจได้จากพยานบุคคล พยาน เอกสาร หรือพยานวัตถุ เพื่อเป็นหลักฐานในชั้นศาล และเป็นที่ยอมรับกันว่าพยานบุคคลคือพยานที่ดีที่สุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากว่าไม่มีพยานบุคคลมาพิสูจน์ยืนยันการกระทำความผิดของจำเลยแล้วนั้น ผู้กระทำความผิดอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ดังนั้น การคุ้มครองพยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น จึงถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากนี้ กระบวนการยุติธรรมกลับไม่ได้ให้ความยุติธรรมที่แท้จริงกับประชาชน อีกทั้งพยานยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรทั้งที่พยานมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดี เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม ประกอบกับกระบวนการขั้นตอนในการสอบปากคำพยานในชั้นสอบสวนและการสืบพยานในชั้นศาลก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พยานรู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะเข้ามาเสนอตัวเป็นพยาน อีกทั้งยังไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้แก่พยานได้ ด้วยเหตุดังกล่าวเหล่านี้ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาเพิ่มเติมในปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถสรุปในแต่ละประเด็นปัญหาดังนี้

ประเด็นที่หนึ่งปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนในการสอบปากคำของพยานในชั้นสอบสวน

สำหรับการสอบปากคำพยานหรือพยานบุคคลนั้น ถือว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เนื่องจากตามกฎหมายแล้ว พยานบุคคล ก็คือ บุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา เป็นผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง โดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้ของพยานบุคคลนี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือจากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส และได้รู้สึก พยานบุคคลเป็นผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์ในอดีต และเฉพาะผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์เท่านั้นที่สามารถเป็นพยานบุคคลได้ และพยานบุคคลไม่สามารถทดแทนกันได้ พยานบุคคลโดยปกติจะเบิกความโดยวิธีการเขียนหรือวิธีอื่นที่สามารถสื่อความหมายได้ และกฎหมายถือว่าเป็นคำเบิกความของพยานบุคคล ตัวพยานบุคคลโดยทั่วไปไม่เป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐาน แต่ในทางปฏิบัติเป็นหลักการที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่พนักงานสอบสวนอย่างมาก เนื่องจากในการสอบปากคำพยานคนนั้น กฎหมายไม่ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องวิธีปฏิบัติอย่างไร พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจและความสะดวกรวดเร็วในการสอบปากคำพยาน ปกติมักจะ

ให้พยานเข้าสอบปากคำพร้อมกัน ซึ่งการที่พนักงานสอบสวนกระทำเช่นนี้ อาจก่อให้เกิดความเสียหายในทางคดีได้ พยานซึ่งเป็นพยานคู่อาโจให้การที่คล้อยตามกันได้ง่าย ซึ่งควรมีการกำหนดขั้นตอนและแนวทางในการปฏิบัติแก่พนักงานสอบสวนอย่างชัดเจน เพื่อให้พนักงานสอบสวนสามารถทำงานได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบว่ากรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการออกหมายเรียกให้ผู้เสียหายหรือบุคคลใด ๆ ที่เห็นว่าหากมาให้ถ้อยคำแล้วจะเป็นประโยชน์ในทางคดีนั้น เมื่อบุคคลซึ่งได้รับหมายเรียกไม่มาให้ถ้อยคำก็จะมีความผิดตามมาตรา 168 เป็นการบังคับใช้กฎหมายที่เกินแก่เหตุ ควรมีการแก้ไขให้เกิดความเป็นธรรมแก่พยานมากขึ้น

ประเด็นที่สองปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการปฏิบัติที่เหมาะสมของพยานคู่ในชั้นสอบสวนและชั้นศาล

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาตรา 13 กฎหมายกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรมและให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ และต้องให้การปฏิบัติต่อพยานบุคคลอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยและให้ความสำคัญแก่พยานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามบทบัญญัติมาตรา 244 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ในการจัดตั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้น เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา แต่ถึงแม้ว่าปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 จะได้ยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองพยานก็หายกลืนไปกับด้วยไม่ แต่คงกลับบังคับใช้เพื่อการคุ้มครองพยานให้เกิดประสิทธิภาพมาจนถึงปัจจุบัน

จึงเป็นปัญหาว่า การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐเท่าที่ควรที่อันสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดีที่เป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กลับพบว่ากฎหมายกฎหมายได้ระบุมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยทั่วไป มาตรการพิเศษ กับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เท่านั้น โดยไม่ได้กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพยานในชั้นสอบสวนและในชั้นศาลตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 จนเป็นเหตุทำให้ พยานต้องปะปนอยู่กับบุคคลสำคัญในทางคดีจนกระทบต่อกระบวนการพิจารณา โดยเฉพาะพยานคู่ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาในการชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อพิจารณาในการตัดสินคดี ซึ่งเป็นสาระสำคัญยิ่งในการรับฟังเพื่อตัดสินคดี เช่น โดยข่มขู่ ทำให้ตกใจกลัว ถูกคุกคามต่อตนเองและครอบครัว ตลอดจนหน้าที่การงานจากอีกฝ่ายก่อนศาลตัดสินคดีในเหตุแห่งการเผชิญหน้ากับคู่ความหรือพยานของอีกฝ่าย ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นศาล จึงเป็นเหตุทำให้พยานไม่กล้าที่จะให้ถ้อยคำหรือเบิกความ หรือให้ถ้อยคำหรือเบิกความที่ไม่อาจเป็นประโยชน์ในทางคดี หรือให้การหรือเบิกความขัดแย้งกันเองจนนำไปสู่การรับฟังของศาลซึ่งไม่เป็นประโยชน์ในทางคดี ด้วยเหตุดังกล่าวนี้สมควรหรือไม่ที่พยานในคดีอาญาควรมีกฎหมายบังคับใช้

ในเรื่องการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อลดเหตุแห่งการเผชิญหน้าของพยานเพื่อใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นศาลเพื่อให้พยานเกิดความมั่นใจและกล้าทำหน้าที่ในฐานะพยานได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการคุ้มครองสิทธิของพยานอย่างครอบคลุม และไม่เป็นอุปสรรคด้านความยุติธรรมทางอาญาต่อไป

ประเด็นที่สามปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานคู่เบิกความขัดแย้งกัน

โดยทั่วไปพยานมีหน้าที่ต้องไปเบิกความเนื่องจากการเบิกความของพยานบุคคลถือว่าเป็นกิจการเฉพาะตัวจะแต่งตั้งตัวแทนหรือมอบหมายผู้อื่นไปเบิกความแทนไม่ได้ ดังนั้น เมื่อมีการระบุอ้างบุคคลใดเป็นพยานไว้ จะนำบุคคลอื่นเข้าสืบแทนไม่ได้โดยปกติการยื่นบัญชีพยานบุคคลจะต้องยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวัน เว้นแต่กรณีระบุพยานเพิ่มเติมซึ่งอาจดำเนินการหลังจากกำหนดดังกล่าวได้ เมื่อพิจารณาในกรณีของพยานคู่ที่เข้าเบิกความแก่ศาลนั้น ซึ่งปัญหาหนึ่งที่พบคือ พยานคู่เบิกความขัดแย้งกันและพบว่าเกิดขึ้นทั้งการเบิกความของพยานคู่ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นจึงส่งผลให้ศาลต้องใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานคู่เบิกความซึ่งโดยหลักในการรับฟังพยานบุคคลว่ามีน้ำหนักน่าเชื่อถือหรือไม่นั้น หากพยานบุคคลเบิกความต่อศาลแล้วให้การสอดคล้องต้องกันกับพยานปากอื่น ๆ สอดคล้องกับเหตุผล สอดคล้องกับวัตถุพยานและพยานเอกสาร พยานบุคคลนั้นย่อมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ แต่หากพยานบุคคลให้การขัดแย้งกันเอง ขัดแย้งกับเหตุผล ขัดแย้งกับพยานวัตถุหรือพยานเอกสาร พยานบุคคลนั้นย่อมไม่น่าหนักควรให้รับฟังได้ การที่พยานบุคคลให้การขัดแย้งกันนั้น จะถือว่าคำพยานที่เบิกความต่อศาลนั้นไม่น่าหนักให้สามารถรับฟังได้ ซึ่งคำเบิกความจะสามารถรับฟังได้ก็ต่อเมื่อข้อที่เบิกความขัดแย้งนั้นเป็นข้อสาระสำคัญในคดีตามที่พยานรู้หรือจำได้ในเหตุการณ์นั้น ๆ หรือไม่

จึงเป็นปัญหาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ได้กำหนดไว้ในข้อบัญญัติแห่งกฎหมาย ว่าหากพยานคู่ให้การแตกต่างกันในข้อสาระสำคัญนั้นเป็นเพียงเรื่องผลความหรือข้อกฎหมายที่ควรแก้ไข ดังนั้น เมื่อเป็นกฎหมายไม่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนนั้น จึงต้องใช้หลักการในการตีความตามดุลพินิจของผู้พิพากษาในการรับฟัง ซึ่งแต่ละเรื่องในสำนวนความศาลจะใช้ดุลพินิจในการรับฟังแตกต่างกันออกไป ว่าคำเบิกความของพยานคู่คนใดเป็นสาระสำคัญในการรับฟัง หากขัดแย้งกันเพราะการวินิจฉัยน้ำหนักพยานหลักฐานคือการใช้ดุลพินิจพิจารณาและตรวจสอบพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาและพยานหลักฐานที่หักล้างข้อกล่าวหา ซึ่งได้วินิจฉัยมาก่อนแล้วว่าพยานหลักฐานใดเป็นจริงพยานหลักฐานใดเป็นเท็จแล้วตัดสินใจว่าพยานหลักฐานฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ อาจทำให้ผู้ปฏิบัติหรือศาลเกิดความโน้มเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ดังนั้น กฎหมายจะต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่า เพราะหากพยานคู่ให้การขัดแย้งกันศาลจะต้องรับฟังในข้อที่เป็นสาระสำคัญเรื่องอะไรบ้าง โดยบัญญัติใช้บังคับเป็นกฎหมายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติ (ผู้พิพากษา) ง่ายในการปฏิบัติหน้าที่ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนไม่ต้องมีความความเกรงใจในการใช้ดุลพินิจคำตัดสินในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานคู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ประเด็นต่าง ๆ ทั้ง 3 ปัญหาที่ได้สรุปไว้แล้วนั้น ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะให้แก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่กรณีศึกษาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนในการสอบปากคำของพยานคู่ในชั้นสอบสวน

เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายไม่ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการสอบปากคำพยานคู่ คงมีแต่มาตรา 133 ระบุว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

วรรคสอง การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล (มาตรา 133 วรรคสอง) เท่านั้น”

เห็นควรเพิ่ม มาตรา 133/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็น “การถามปากคำ ตามมาตรา 133 หากเป็นการถามปากคำในลักษณะของพยานคู่ ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนถามปากคำต่อหน้าพยานอื่นที่จะถามปากคำภายหลัง และให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะสั่งพยานอื่นที่อยู่ในห้องสอบสวนให้ออกไปเสียได้

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเพิ่มมาตรา 133/1 โดยมีข้อความในฉบับกฎหมายอ้างอิงมาจากมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยเรื่องการเบิกความในชั้นศาลของพยาน เพื่อให้มีการบังคับใช้ในการสอบปากคำพยานในชั้นสอบสวนซึ่งเป็นสาระสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นต้นน้ำอันสำคัญของสำนวนที่มีผลในการ फै้นคดี ดังนั้นหากกฎหมายได้มีการกำหนดบังคับใช้ไว้ว่าด้วยเรื่องขั้นตอนการสอบสวนพยานคู่ พนักงานสอบสวนก็จะสามารถปฏิบัติได้ง่ายและที่สำคัญจะเป็นประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการปฏิบัติที่เหมาะสมของพยานคู่ในชั้นสอบสวนและชั้นศาล

เดิม พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ไม่ได้กำหนดหรือกล่าวถึงการคุ้มครองพยานว่าด้วยวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม ในเรื่องการปฏิบัติต่อพยานเพื่อลดการเผชิญหน้าระหว่างคู่ความหรือบุคคลอันสำคัญในทางคดีของอีกฝ่าย ตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสมที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ เพื่อใช้ในการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดีอันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม

เห็นควรเพิ่ม มาตรา 7/1

ว่าด้วย การปฏิบัติต่อพยานที่เหมาะสม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยมีลักษณะรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สถานที่ที่เหมาะสม โดยแยกสถานที่อย่างชัดเจนกับบุคคลทางคดีกับอีกฝ่ายทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นศาล ระหว่างฝ่ายโจทก์และจำเลย หรือพยาน เพื่อไม่ต้องไปปะปนกับบุคคลสำคัญในทางคดีกับอีกฝ่าย

2. ต้องจัดให้มีที่ปรึกษาด้านกฎหมายก่อนให้ถ้อยคำและก่อนเบิกความ

3. เมื่อเสร็จภารกิจในการเป็นพยานแล้ว จะต้องรีบพาตัวพยานออกไปเพื่อไม่ให้อยู่ในสภาวะที่ต้องเผชิญหน้าหรือทำหน้าที่อื่นใดโดยไม่จำเป็นสำหรับพยานเอง

4. หากจำเป็นเจ้าพนักงานหรืออัยการควรแจ้งให้ทราบถึงระดับความเสี่ยงและที่มาของภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่พยานทราบ ในขณะที่รอให้ปากคำ หรือเบิกความ

7. รายงานสถานะหรือความคืบหน้าของคดีอย่างต่อเนื่องให้พยานได้รับทราบ

ทั้งนี้ ผู้ศึกษากำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อป้องกันสิทธิของพยานในการจะต้องเผชิญหน้ากับอีกฝ่ายที่รัฐจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญ โดยต้องมีหน้าที่จัดทำก่อนการเข้ามาเป็นพยานไปจนถึงการคุ้มครองและช่วยเหลือพยานก่อนและหลังการเป็นพยาน เพื่อให้พยานได้มีความไว้วางใจต่อความปลอดภัยและให้เกียรติพยานในทุกรูปแบบ ตั้งแต่การปฏิบัติก่อน ระหว่าง และหลังการเป็นพยานที่จะทำหน้าที่ในฐานะพยานในคดีดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในการที่เป็นส่วนผลักดันและสนับสนุนงานในกระบวนการยุติธรรมให้กับองค์กรของรัฐให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุด

3. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานคู่เบิกความขัดแย้งกัน

เดิม กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าด้วยเรื่องการรับฟังพยานคู่เบิกความขัดแย้งกัน ว่าศาลจะต้องรับฟังอย่างไร คงมีแต่ในกรณีที่ความปรากฏแก่ศาลว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบแต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบหรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมากกว่าผลเสียอันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/1 ประกอบกับมาตรา 227 ดังนั้นศาลจะใช้ดุลพินิจในการรับฟังจะประเดินในข้อที่เป็นสำคัญของพยานนั้นว่าพยานคนใดสามารถรับฟังได้

เห็นควรเพิ่ม

มาตรา 227/2 โดยตราบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 29) พ.ศ. 2566 เป็น “การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงตามความมาตรา 227 ในกรณีพยานคู่เบิกความขัดแย้งกันให้ศาลพิจารณาในสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) สถานที่ที่พบสิ่งผิดกฎหมาย

(2) ขั้นตอนและวิธีการสืบสวน จับกุม การตรวจค้นจนกระทั่งพบสิ่งผิดกฎหมาย

- (3) ลักษณะและขั้นตอนการกระทำผิด
- (4) ลักษณะเหตุการณ์ต่าง ๆ กิริยาการตอบโต้ หรือกระทำขณะที่มีการกระทำผิด
- (5) ลักษณะการพบเห็นการทำความผิด
- (6) การบอกเล่าพบเจอ
- (7) ลักษณะใบหน้า
- (8) แหล่งที่มาของพยานวัตถุพยาน
- (9) เครื่องแต่งกาย
- (10) บริเวณ สถานที่

วรรคสอง นอกจากที่กล่าวมาตามวรรคหนึ่ง มิให้ถือว่าเป็นสาระสำคัญ แต่ไม่ตัดอำนาจศาลในการรับฟังเพื่อประกอบการพิจารณาหากเป็นประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม”

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเพิ่มบทบัญญัติแห่งมาตรา 227/2 เพื่อให้มีการบังคับใช้ให้เป็นการทั่วไป เพื่อลดอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลในการรับฟังของพยานคู่ในกรณีเบิกความขัดแย้งกันขึ้นศาล แต่ผู้ศึกษาหาได้ตัดอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลทั้งหมดไม่ เพราะผู้ศึกษาระบุให้อำนาจศาลสามารถใช้ดุลพินิจในเหตุที่ไม่ได้ปรากฏตามมาตรา 227/1 ไว้ให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสามารถรับฟังหากเพื่อประโยชน์ในทางคดี เพื่อง่ายในทางปฏิบัติของศาล และสามารถนำไปใช้ในชั้นสอบสวนได้ด้วย ซึ่งเป็นประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมอันนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมและโปร่งใสในกระบวนการพิจารณาที่เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 10. (กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2563).

เฉลิมวุฒิ บัวบาน. “บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 11, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561): 210.

ชัยชัย ยุระพันธ์. “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐกับการเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี.” วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 10, 2 (มกราคม-ธันวาคม 2565): 97.

ทวีป ศรีน่วม. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (กรุงเทพฯ: สถาบันนิติธรรมาลัย, 2564).

บรรเจิด ถึงคะเนติ. หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558).

บุญญฤทธิ์ ตันอารีย์. “การคัดค้านการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเก่าและกฎหมายต่างประเทศ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

มนมينا สุทธิพงษ์เกียรติ. “การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา: ศึกษากรณีบทบาทศาลยุติธรรม.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

สมักร เขาวานันท์. “หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 20, 59 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2561): 214-216.

สุทธิชัย หล่อตระกูล. “ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 4. 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2553): 51-52.